

je to moguće samo uz religiju: „Samo onaj, koji pozna jezik religije, štoto mrtve uskrisuje, onaj, koji je od mladosti upoznao svoj duševni cilj, koji je odgojen zato, da iz dubokog čeznuća za pravom snagom ljubi križ Isusov, kojemu je taj križ u duši probudio heroičku moć, taj može u malenim kao i u velikim stvarima dosljedno svladati sama sebe. A u tom stoji cijelo obrazovanje značaja.“ — Smiles je već lijepo rekao: „Značaj je jedan od najvećih pokretala svijeta. U svojem najplemenitijem utjelovljenju pokazuje čovječju narav u njezinoj najsjajnijoj formi, jer on prikazuje ono najbolje, što ima čovjek.“

Mi pak katolici znamo, da su naši sveci do heroičnosti potencirani značajevi. Što više značajnika, što više svetaca, to će se lakše svijet spasiti od nevolja.

Ako je stari Goethe umirući doviknuo svojem vijeku: *Mehr Licht!* (Više svjetlosti!), mi moramo našem sadašnjem vijeku neprestano ponavljati: *Više svetosti!* Mi znamo, što su nama naši sveci — veli slavni apologeta Albert Weiss O. P.: Oči slijepcu, noge kljastu, svijetlo očima, štap starosti, utjeha života, stijeña otadžbine, štit proti srdžbi Božjoj rad naših grijeha, zvijezde nebeske, koje nas vode stazom Kristovom, uzori savršenosti, obličja Kristova, Božji šator među ljudima, kola Izraelova i njihov vođ u isti mah! —

Kad je dakle sv. Ivan Berchmans odlučio da postane svetac, on je tim samim činom odlučio i da postane dobrotvorom i preporoditeljem čovječanstva

Čuveni kapucin o. Lovro Landhutski veli: „Ostaje mi nezaboravno, kako je duboko nekoć djelovao život sv. Ivana Berchmansa na nas đake, kad smo ga čitali. Nikad nismo, koliko se spominjem, ničiji životopis čitali s takovim napetim uzbuđenjem. Dijelili smo upravo s Ivanom Berchmansom radost i tugu, molili smo s njim, študirali s njim, mi smo živjeli s njim“ *Živjeli s njim! Živjeli kao on! Eto tu je riješenje zagonetke, zašto nam Providnost svima, naročito omladini, u ovo kobno, tužno doba stavlja pred oči svijetlu pojavu blijedoga „radosnog mladića.“*

.

Nek se bistri!

I.

„I životinje imadu razum; to najjasnije dokazuju elberfeldski konji.“

Da, da, o tome su novine mnogo pisale. Karlo Krall u Elberfeldu kupio je iza smrti W. v. Ostena njegova konja, koji je prozvan „der kluge Hans (mudri Ivo)“, a uz njega je sam

„poučavao“ dva svoja arapska ždrijepca „Muhameda“ i „Zarifa.“ Krall tvrdi na osnovu svoga „proučavanja,“ da se čovjek može s konjima i zabavljati, pošto su neko određeno vrijeme poučavani. On tvrdi, da dobiva od svojih konja odgovore na pitanja, koja su izrečena ili tek na ploči napisana. Dapače je on u gdjejoj zgori doživio i to, da je koji od njegovih „mudrih“ konja izjavio štogod sasvijem samostalno. Da se to poluči, potrebno je po Krallovu mišljenju samo to, da se životinje neko vrijeme redovito i prema dobro smišljenoj osnovi poučavaju svaki dan po nekoliko sati, što po svoj prilici nije nitko činio prije gospodina v. Ostena.

Ti konji navodno i računaju, pa znadu osim obične 4 vrste računa i radiciranje (vađenje korijena). Tako je navodno jedan od tih konja vadio 3. koren iz 250047 prvi put 53 (krivo), onda 46 (krivo), 116 (krivo), 73 (krivo), i napokon 63 (pravo); nadalje 4. koren iz 331776 dva puta krivo a treći put pravo; 5. koren iz 147008443 šest puta krivo, pa tek sedmi put pravo, nakon što ga je njegov dvoritelj htio da opali čvrstim jahačkim bičom. Ti konji znadu i čitati brojke fonetski pisane njemački i francuski; oni znadu i imena izraziti slovima pomoću tabele, pače i takva imena, koja prije nikada nijesu čuli.

To sve je tako iznenadilo nekoje psihologe, te su zapanjeni i ne znadu, što da reknu o tome fenomenu. Svakako je najbliže istini ovo, što o tome pojavu sudi profesor H. Dexter, direktor živinarskoga instituta praške njemačke univerze, koji se sigurno može držati autoritetom na tome području. On veli o Krallovoj knjizi, koja opisuje te pokuse s konjima, ovo: „Knjigom Krallovom opet je unesena gadna ljaga u literaturu našega vijeka. Rođena u zagušljivu zraku humbuga i varanja samoga sebe, posvećena je kao spomenik kultu gluposti. Danas drži svaki snob, koji nije ograničen uskim specijalnim znanjem, da može da bude provodič kako u medicini tako i u psihologiji, a da nema ni slutnje o kakvom spoznajnokritičkom školovanju, pače da nije pravo proučio ni ništa prirodoznanstvenoga“ (Vidi Herm. Berdrow: Jahrbuch der Naturkunde 1914. K. Prochaska Leipzig-Wien - Teschen. pg. 206. i 207.) Da su ove oštre riječi opravdane, dokazuje i dugogodišnje savremeno i s modernim sredstvima naoružano istraživanje sjevernoameričkih istraživača na području životinjske psihologije. Oni su došli do rezultata, da „i ondje, gdje čovjek i životinja na jednaki način svrsishodno rade, dolaze do toga različnim putovima: životinja, pa i viši i najviši sisavac, s pomoću slučajnoga, u pamćenju učvršćenoga iskustva; čovjek s pomoću umnoga i zbiljskoga pogleda u uzročnu svezu.“ (l. c. pg. 195.)

Čovjek ima razum i um, on misli, pa se baš time bitno,

a ne možda gradualno razlikuje od životinje. Životinje imaju samo instinkte i osjetni život, dok čovjek ima i duhovni život i inteligenciju. Kad bi dakle elberfeldski konji zbilja računali, t. j. umom obavljali takve računske operacije, kao što su radiranje četvrtoga, petoga korijena, onda bi se moralo reći, da su ti konji umniji od prosječno izobraženih ljudi, a da ne govorimo o nižim klasama. To pak sigurno ne će nitko tvrditi!

V. I.

II.

Kraj jedne znanstvene dogme.

(Lokalizacija govora).

Francuska liječnička smotra „*Presse médicale*“ donosi u broju od prvog ožujka 1922. magistralsnu konferenciju, što ju je dizao na pariskom medicinskom fakultetu profesor Petar Marie, učenik znamenitoga liječnika i profesora Charcota (1825 - 1893). Naslov je konferenciji: *Postoje li u ljudskom mozgu prirodna ili preformirana središta govora?* Poznata je teza, što ju je postavio antropolog Paul Broca (1824-1880), da je sjedište govora podno treće čelone vijuge; tu je tezu prihvatio i razvio Charcot, koji je razlikovao afaziju od agrafije. Charcot je protumačio sav taj mehanizam u famoznoj „shemi zvona“. Njegovo su shvaćanje listom prihvatili liječnici i anatomi u Francuskoj i u ostalim zemljama, pa je ova hipoteza do danas vrijedila kao utvrđena i sigurna činjenica. Marie ju je napokon oborio. Evo zaključka, do kojeg ga je dovelo pomno znanstveno istraživanje: „Sasvim nam se je raskrstiti sa starim shvaćanjem, koje naučase, da stanoviti psihički procesi, napose proces govora, imaju onako ograničene centre, kao što ih imaju motorne funkcije. Poznato je, da su motornim funkcijama po svoj prilici ishodište stanovite skupine stanica, gdje nastaju projekcijona vlakanca, koja će direktno ili indirektno prenijeti na periferijske motorne organe nužni podražaj i nalog. U psihičkih je procesa posve drukčije: ti nastaju, kažu, nekim živčanim titrajima, a ti titraji prelaze nizom elaborativnih reakcija na veoma velik broj stanica, koje prema tomu djeluju pobudom voljnom ili refleksnom. Krivo bi bilo držati kao nekoć, da je određena stanica ili određena stanična skupina središte (sijelo) pojedinim dijelovima govora: imenici, pridjevu, glagolu i t. d., ili čak sintaksi, „koja rukovodi porabu tih rečeničnih dijelova.“

Šta se vremena mijenjaju! Do nedavna bila je lokalizacija govora dogma, u koju je svak morao vjerovati, a tko bi se usudio posumnjati u nju, toga bi stanoviti krstili neukim natražnjakom, po gotovo ako je slučajno bio katolički učenjak. U tu